

Важливі повноваження мають виконавчі комітети міських рад (за винятком міст районного підпорядкування) щодо координації дій на відповідній території місцевих спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи – територіальних органів Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного комітету України по земельних ресурсах, Державного комітету України по водному господарству, Державного комітету лісового господарства України (ч.2 ст. 33 Закону "Про місцеве самоврядування"). Ця координація, що реалізується через залучення виконавчими комітетами вище вказаних спеціально уповноважених інституцій, повинна об'єднувати зусилля численних органів, які здійснюють управлінські функції у галузі екології та природних ресурсів, а саме для:

- розробки міських екологічних програм,
- узгодження лімітів природокористування на території міст;
- ініціювання здійснення комплексних перевірок виконання природоохоронного законодавства на підприємствах тощо.

Особлива роль у прийнятті рішень з питань екології та природних ресурсів належить міському голові, який гарантує здійснення відповідних повноважень органів місцевої виконавчої влади, дотримання вимог законодавства у цій сфері, організовує роботу відповідної ради та її виконавчого комітету, підписує їх рішення, виконує інші координуючі, виконавчо-розпорядчі та контролюючі функції.

Відповідно до повноважень та компетенції міська рада може створювати спеціальні підрозділи, які контролюють виконання природоохоронного законодавства організаціями, установами та підприємствами у межах своєї території. Це можуть бути різноманітні структурні утворення (трести, підприємства тощо), які утворюються представницькими органами міських громад різних ієрархій. Такий підрозділ створено у м. Львові – Комунальне підприємство "Інспекція благоустрою та екології м. Львова". Як приклад діяльності у цьому плані можна навести Розпорядження міського голови від 25.06.1999 р. № 329 "Про контроль за охороною зелених насаджень у м. Львові". Технологічний та приймальний види контролю, згідно з вказаним розпорядженням здійснює департамент міського інженерного господарства, інспекційний – комунальне підприємство, управління муніципальної дружини та підрозділ екологічної міліції ЛМУ УМВСУ у Львівській області, інші уповноважені на те державні органи згідно з чинним законодавством. Відповідно до п.п.3.1., 3.2. цього Розпорядження "працівники визначених контролюючих органів у випадку виявлення фактів порушень та відповідальних за це юридичних чи фізичних осіб складають документи встановленої форми, які фіксують факти порушення, та передають їх до уповноважених державних органів". Факти відповідних порушень оформляються у вигляді:

- протоколів про адміністративні правопорушення;
- актів про порушення для подальшого відшкодування збитків.

Протоколи для притягнення до адмінвідповідальності та Акти про порушення передаються до Держуправління екології та природних ресурсів у Львівській області. Розмір заподіяної шкоди обчислюється працівниками цього Держуправління за таксами, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.1999 р. № 559, а стягнуті кошти перераховуються на спеціальні бюджетні рахунки (цільові фонди охорони навколишнього природного середовища) згідно з чинним законодавством.

Отже, міські ради, їх виконавчі органи, міські голови з метою реалізації покладених на них повноважень, наділяються правами організаційно-дорадчого, координаційно-контрольного, санкціонуючого та юрисдикційного характеру. Доречно зауважити, що на практиці посадові особи недостатньо використовують визначені законодавством права для виконання покладених на них повноважень. На нашу думку це зумовлено як відсутністю відповідних знань у сфері екологічного права, так і недосконалістю чинного законодавства (дублювання функцій, перехрещення повноважень, невизначеність щодо предмету відання тощо). Однак необхідно пам'ятати, що міська політика, яку реалізують все ж таки органи міського врядування та їх посадові особи має бути спрямована, у першу чергу, на формування повноцінного якісного середовища для життєдіяльності мешканців міста.

Література

1. Конституція України від 26.06.1996 р.
2. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 р.
3. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р.
4. Концепція сталого розвитку населених пунктів від 24.12.1999р.
5. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000 – С.291.

Вісслав Янік

РОЛЬ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЕКОНОМІЧНІЙ АКТИВІЗАЦІЇ СЛАБО РОЗВИНУТИХ РЕГІОНІВ

Слабо розвинуті регіони характеризуються низьким рівнем ВВП, що припадає на душу населення, великою питомою вагою сільського господарства у ВВП а також великим роздрібленням підприємництва. Їх економічний розвиток залежить між іншим від динаміки розвитку малих підприємств.

Економічний розвиток слабо розвинутих регіонів, який пов'язаний з динамікою розвитку малого і середнього підприємництва, що вимагає підтримки з боку місцевої влади. Така підтримка полягає на створенні умов для виникнення регіональної системи, яка обмежувала б ризик підприємців і одночасно збільшувала можливості пошуку необхідних для розвитку економічної діяльності капіталів, використанні доступних на регіональному рівні економічних інструментів стимуляції розвитку місцевого підприємництва, організації мережі інкубаторів підприємництва, торгівельної мережі і мережі навчальних закладів для вишколу менеджерських кадрів.

Wiesław Janik

Role of small enterprises in economic activization of faintly developed regions

The faintly developed regions characterize PKB low falling down per capital, big specific weight of to production agriculture in PKB. Their economic development depends among other things from development dynamics of small enterprises.

Economic development of faintly developed regions, which is associated with development dynamics of small and middle business undertakings, that calls for maintenance on the part of local authority. Such maintenance is on creation of conditions for beginnings of regional system, which limited an owners risk and for hours together added to search possibilities of capitals necessary for development of economic activity, use of development stimulations instruments accessible on regional equal economic of local business undertakings, business undertakings incubators network organization, trade network and network of sparring establishments for learn of menegement sequences.

Rola małych przedsiębiorstw w aktywizacji gospodarczej regionów słabo rozwiniętych

1. Wprowadzenie

Regiony słabo rozwinięte charakteryzują się niskim poziomem PKB na jednego mieszkańca, wysokim udziałem rolnictwa w tworzeniu PKB oraz dużym rozdrobnieniem przedsiębiorczości. Ich rozwój gospodarczy zależy w szczególności od dynamiki rozwoju małych przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwa te charakteryzują się wysoką elastycznością działania. Szybko reagują na zmieniające się potrzeby otoczenia. Ich rozwój jest wyrazem przedsiębiorczości obywateli. Tworzą one nowe miejsca pracy dla ludzi zwalnianych w ramach restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw (sprywatyzowanych i państwowych). Są głównym czynnikiem aktywizacji gospodarczej tych regionów, gdzie nie ma lub gdzie jest niewiele przedsiębiorstw dużych.

W większości przypadków są to przedsiębiorstwa wykorzystujące w ograniczonym zakresie kapitały obce (bazujące głównie na niewielkich kapitałach własnych), co utrudnia ich rozwój. Są równocześnie bardzo wrażliwe na zmianę warunków działania (np. wzrost opłat administracyjnych, rejestracyjnych, wzrost obciążeń podatkowych) oraz zmianę zakresu wolności gospodarczej, przejawiającej się we wzroście ingerencji państwa w gospodarkę (np. obejmowanie koncesjami i zezwoleniami coraz liczniejszych obszarów działalności gospodarczej, regulacji rynku pracy, itp.). Według raportu "Economic of the Word" z 1997 roku Polska została sklasyfikowana na 81 pozycji w rankingu wolności gospodarczej. Wyprzedzają nas takie kraje Europy Środkowo-Wschodniej jak: Czechy, Węgry, Słowacja, Litwa, Łotwa i Estonia. Zakres tej wolności skurczył się znacznie w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku.

Jedną z form obrony małych przedsiębiorstw przed wymienionymi wyżej trudnościami jest ucieczka w "szarą strefę". W szarej strefie nie powstają na ogół odrębne podmioty gospodarcze. Jest ona udziałem funkcjonujących oficjalnie (legalnie) organizacji gospodarczych, które nie rejestrują wszystkich swoich dochodów i części zatrudnionych pracowników. Szara strefa rozwija się bowiem wokół sektora prywatnego. Nie jest ona immanentną cechą tego sektora, jednakże motyw jej rozwoju w sektorze prywatnym są znacznie silniejsze. Szara strefa często koncentruje się głównie w małych i średnich prywatnych przedsiębiorstwach, które są oficjalnie zarejestrowane. Na przykład w Polsce szacuje się, że ok. 80 % dochodów tej strefy powstało w tych podmiotach gospodarczych.¹⁰ Jej udział w tworzeniu PKB szacuje się na około 12 %.¹¹

2. Warunki rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Szybki i efektywny rozwój nowych podmiotów gospodarczych wymaga, oprócz skłonności do ryzyka przedsiębiorcy, spełnienia kilku istotnych warunków. Należą do nich:¹²

a) kwalifikacje i doświadczenie założyciela (przedsiębiorcy) i pracowników,

b) atrakcyjność i trwałość okazji rynkowych,

c) dostępność zasobów koniecznych do założenia przedsiębiorstwa, takich jak kapitał, lokal, infrastruktura, czy nowe technologie.

Osoby mające pomysły, chcące podjąć ryzyko często napotykają na trudne do pokonania bariery. Są one związane głównie z ograniczonością zasobów ludzkich i trudnościami z pozyskaniem kapitałów. Przedsiębiorstwa małe i średnie cierpią na brak wykwalifikowanej kadry, która niechętnie podejmuje w nich pracę. Firmy te oferują na ogół mniej korzystne warunki materialne, jak również mniej atrakcyjne możliwości dalszego kształcenia. Banki natomiast bardzo ostrożnie angażują się w finansowanie nowopowstających przedsiębiorstw. Nie mają one bowiem jeszcze wyrobionej marki i wypromowanych produktów. Nie mają również odpowiedniego zabezpieczenia kredytów, co dodatkowo zwiększa ryzyko kredytowe i ogranicza zdolność kredytową. W takiej sytuacji banki, jeżeli decydują się na udzielenie kredytu, to proponują mniej korzystne warunki kredytowania, które niejednokrotnie przekreślają opłacalność planowanych przedsięwzięć. Przeprowadzane w różnych regionach Polski badania wskazują, że większość tych przedsiębiorstw finansuje swój rozwój głównie środkami własnymi. Ok. 42 % małych przedsiębiorstw realizuje inwestycje bez udziału środków obcych, a około 25 % kredyty bankowe traktuje jako pomocnicze źródło finansowania swojego rozwoju. Jedynie ok. 1/3 przedsiębiorstw małych wykorzystuje kredyt jako podstawowe źródło finansowania inwestycji.¹³ Przyczyny takiej sytuacji nie wynikają tylko z postawy banków (ograniczone zainteresowanie finansowaniem tych przedsiębiorstw). Wynikają one również z postawy przedsiębiorców, którzy niechętnie sięgają po kredyty, widząc więcej zagrożeń niż korzyści. Badania wskazują na to, że z kredytów chętniej korzystają przedsiębiorcy młodzi (do 40 lat) i bardziej wykształceni. Niechęć do kredytów rośnie wraz z wiekiem przedsiębiorcy oraz spadkiem poziomu wykształcenia.

Przedsiębiorstwa małe nie tylko niechętnie korzystają z kredytów, lecz również wykazują ograniczone zainteresowanie korzystaniem z innych źródeł kapitałów obcych. Nie są również zbyt zainteresowane wprowadzaniem do swoich firm innych udziałowców, chociaż znalezienie inwestora, który akceptuje wysokie ryzyko nowego, rodzącego się przedsiębiorstwa nie jest łatwe.

3. Problemy rozwoju przedsiębiorczości w regionach słabo rozwiniętych

Małe i średnie przedsiębiorstwa dość szybko reagują na zmianę ogólnej sytuacji gospodarczej kraju (spadek dynamiki wzrostu gospodarczego, stabilność waluty krajowej, popyt i podaż na rynku krajowym i rynkach zagranicznych) oraz politykę makroekonomiczną państwa. W tym ostatnim przypadku najważniejsze znaczenie mają czynniki systemu finansowo-podatkowego, takie jak: stopa podatkowa, stopa amortyzacji środków trwałych, stopa oprocentowania kredytów, kursy walutowe, stawki ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Istotne znaczenie dla rozwoju tej grupy przedsiębiorstw może mieć bezpośrednie i pośrednie wsparcie finansowe ze strony państwa i samorządów (np. ulgi w podatku dochodowym z tytułu realizowanych inwestycji, w podarku od nieruchomości, itp.) oraz zwiększenie dostępności usług bankowych i ubezpieczeniowych.

¹⁰ Por: Z. Rajewski, L. Zienkowski, Szara strefa w systemie rachunków narodowych. w: Szara gospodarka w Polsce. op., cit.,

¹¹ Obliczenia własne dla roku 1998 na podstawie: A. M. Warner, Jakże są szanse dogonienia Unii Europejskiej, w: Po dziesięciu latach - Transformacja i rozwój w krajach postkomunistycznych, Wyd. Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2000, tabl. 2.1 i 2.3.

¹² Por: W. Kasperkowicz, K. Szlichciński, Nowe przedsiębiorstwa innowacyjne, „Przegląd organizacji” 1992, nr 3

¹³ Por: K. Kuczwow, J., Kuczwow, Finansowania działalności inwestycyjnej małych przedsiębiorstw, „Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa” 2000, nr 5, s. 15

Rozwój regionów o niskim poziomie rozwoju gospodarczego należy wiązać z rozwojem sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Nie można oczekiwać gwałtownego napływu dużych kapitałów z innych regionów, czy też z zagranicy. Zadaniem polityki gospodarczej władz regionalnych będzie tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Polityka ta powinna zmierzać w kierunku:

- Tworzeniu warunków do powstania regionalnego systemu ograniczającego ryzyko przedsiębiorców i równocześnie zwiększającego możliwości pozyskiwania kapitałów niezbędnych do rozwoju działalności gospodarczej w odpowiednio dużej skali. Dziś istotną barierą rozwoju wielu inicjatyw i materializacji wielu dobrych pomysłów są ograniczone środki własne pomysłodawców. Tymczasem, w regionie obserwuje się wysoki poziom bezrobocia, który najprawdopodobniej w najbliższych latach będzie wzrastał na skutek dalszej racjonalizacji poziomu zatrudnienia w dużych przedsiębiorstwach. W wielu przedsiębiorstwach ogranicza się zatrudnienie ze względu na spadek popytu. Pracy będą poszukiwali absolwenci szkół średnich i wyższych uczelni z roczników wyżu demograficznego. Procesy restrukturyzacji rolnictwa dodatkowo zwiększą zasoby wolnej siły roboczej w województwie. Nie można liczyć na to, że istotną część wolnych zasobów pracy wchłoną istniejące już przedsiębiorstwa. Konieczne będzie tworzenie nowych, głównie małych i średnich podmiotów gospodarczych. Dobrze byłoby gdyby pewna część osób pozostających bez pracy, najbardziej przedsiębiorczych rozpoczęła działalność gospodarczą na własny rachunek. Osobom tym z pewnością potrzebne będzie wsparcie kapitałowe. Z dotychczasowego doświadczenia wynika, że osoby te na ogół mają ograniczony dostęp do kredytów, mimo, że oficjalnie funkcjonują instytucje, których celem jest wspieranie finansowe rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Dzieje się tak m. in. dlatego, że własne zasoby finansowe osób chcących uruchomić działalność gospodarczą są zbyt niskie oraz często brakuje wymaganych przez banki zastawu. Niejednokrotnie firmy nie docierają do właściwych źródeł ze względu na lukę informacyjną.
- Utworzeniu systemu informacji o potencjalnych źródłach wsparcia kapitałowego dla małych i średnich przedsiębiorstw i warunkach ich wykorzystania. Potencjalni kredytobiorcy powinni mieć możliwość otrzymania w jednym miejscu kompleksowej informacji o ofertach kredytowych banków i instytucji pozabankowych, o warunkach formalnych i merytorycznych wymaganych przez poszczególnych kredytodawców, o instytucjach (firmach) mogących udzielić pomocy firmie w poprawnym przygotowaniu wniosków kredytowych. Szybka, pełna i jednoznaczna informacja o możliwościach pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania zwiększy szansę małym i średnim przedsiębiorcom na uzyskanie kredytów i pożyczek. Skróci ona czas na poszukiwanie źródeł finansowania i wielu początkującym przedsiębiorcom umożliwi wcześniejsze rozpoczęcie działalności gospodarczej.
- Organizacji sieci inkubatorów przedsiębiorczości. Są one jednostkami organizacyjnymi umożliwiającymi rozwój działalności gospodarczej na własny rachunek osobom mającym pomysły i chcącym zakładać własne przedsiębiorstwa. Osoby te mogą uzyskać niezbędną pomoc prawną, korzystać z usług doradztwa technicznego, organizacyjnego i ekonomicznego. Inkubatory ułatwiają korzystanie z wolnych powierzchni użytkowych na zasadach dzierżawy, rezultatem czego jest ograniczenie zapotrzebowania na kapitał początkowy. Tworzy to szansę na zakładanie samodzielnych jednostek gospodarczych przez większą liczbę osób. Ważną funkcją inkubatorów przedsiębiorczości jest propagowanie wiedzy o warunkach tworzenia i rozwoju samodzielnej działalności gospodarczej wśród młodzieży kończącej szkoły i osób pozostających bez pracy. Są one ważnym czynnikiem pobudzania aktywności gospodarczej lokalnej społeczności. Ta aktywność dotychczas nie jest zbyt duża. Przyczyną tego stanu jest, obok niskich zasobów kapitałowych w regionie i mentalności

- roszczeniowej, brak pozytywnych wzorców. Informacje medialne (prasowe, radiowe, telewizyjne) docierające do społeczeństwa nie tworzą pozytywnego obrazu przedsiębiorcy. Informuje się głównie o nadużyciach gospodarczych, nieudanych przypadkach prywatyzacji, o redukcjach zatrudnienia, itp. jako następstwach wprowadzania gospodarki rynkowej. Utrwała się w społeczeństwie mit o państwie opiekuńczym. Brak jest natomiast świadectw pozytywnych i propagowania odpowiedzialności jednostki za własną sytuację ekonomiczną. Ta sytuacja, jak również doświadczenia polskie i zagraniczne wskazują na to, że utworzenie sieci inkubatorów przedsiębiorczości stać się może ważnym impulsem rozwojowi gospodarczego regionu.
- Organizacji szkoleń dla kadry przedsiębiorców i menedżerów oraz kierownictwa średniego szczebla. Na terenie województwa funkcjonuje kilka uczelni (akademickich i zawodowych) przygotowujących do prowadzenia biznesu, jednakże większość osób podejmujących działalność gospodarczą na własny rachunek posiada na ogół ograniczoną wiedzę na temat zasad prowadzenia współczesnego przedsiębiorstwa. Ponadto wiedza w tej dziedzinie musi być na bieżąco aktualizowana, chociażby z uwagi na zmieniające się przepisy prawne, procesy integracji gospodarczej w świecie, procesy unifikacji i standaryzacji, itp. Powyższe okoliczności sprawiają, że kadra menedżerska ciągle musi doskonalić swoje umiejętności i aktualizować wiedzę. Niejednokrotnie, w szczególności w małych przedsiębiorstwach, problem dokształcania kadry kierowniczej jest niedoceniany. Przyczyn tego stanu jest wiele, tym niemniej jedną z najistotniejszych wydają się być koszty. Przy małych obrotach opłaty za różnego rodzaju formy kształcenia, ze studiami podyplomowymi włącznie są relatywnie wysokie. Jeżeli uwzględni się fakt, że zdobyta wiedza nie przedkłada się na natychmiastowe efekty można zrozumieć brak dostatecznego zainteresowania różnego rodzaju formami dokształcania. Efekty szkolenia na ogół ujawniają się szybciej i są większe wtedy, gdy szkoleniem obejmie się całą kadrę kierowniczą firmy, a jego przedmiotem są zagadnienia sprawiające największe problemy w przedsiębiorstwie (tzw. szkolenie warsztatowe). Jednakże tego typu szkolenia stanowią dla firmy jeszcze poważniejszy jednorazowy wydatek niż szkolenia indywidualne. Dlatego organizacja regionalnego systemu szkolenia kadr kierowniczych, który z jednej strony pozwoliłby na wykorzystanie potencjału i wiedzy firm szkoleniowo-doradczych funkcjonujących w regionie, z drugiej zaś umożliwił dofinansowanie kształcenia kierowników małych i średnich firm jest konieczna.
 - Wyprowadzaniu ekonomicznych instrumentów rozwoju przedsiębiorczości w regionie. Instrumenty o charakterze organizacyjno-technicznym mogą okazać się niewystarczające. Konieczne wydaje się również stworzenie odpowiedniego zespołu zachęt natury ekonomicznej (np. zwolnienia z podatku od nieruchomości), które spowodowałyby że teren województwa lubelskiego stanie się atrakcyjny nie tylko dla inwestorów miejscowych, lecz również pozamiejscowych, w tym zagranicznych.
 - Organizacja sieci ośrodków targowych, które umożliwią na większą niż dotychczas skalę, prezentowanie ofert poszczególnych przedsiębiorstw i nawiązywanie kontaktów produkcyjnych i handlowych. Jest to szczególnie ważne dla nowotworzonych przedsiębiorstw, poszukujących swojego miejsca na rynku. Dzięki temu systemowi szybciej może upowszechnić się wiedza o potencjale gospodarczym województwa i poszczególnych przedsiębiorstw nie tylko wśród lokalnej społeczności, lecz również w kraju i za granicą.

4. Podsumowanie

Regiony słabo rozwinięte charakteryzują się niskim poziomem PKB na jednego mieszkańca, wysokim udziałem rolnictwa w tworzeniu PKB oraz dużym rozdrobnieniem przedsiębiorczości. Ich rozwój gospodarczy zależy w szczególności od dynamiki rozwoju małych przedsiębiorstw.

Rozwój gospodarczy tych regionów związany jest z dynamiką rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość ta wymaga wsparcia ze strony władz lokalnych. Polegać ono powinno na tworzeniu warunków do powstania regionalnego systemu ograniczającego ryzyko przedsiębiorców i równocześnie zwiększającego możliwości pozyskiwania kapitałów niezbędnych do rozwoju działalności gospodarczej, wykorzystaniu dostępnych na szczeblu regionalnym instrumentów ekonomicznych stymulujących rozwój lokalnej przedsiębiorczości, organizacji sieci inkubatorów przedsiębiorczości, sieci ośrodków targowych i szkoleń dla kadry menedżerskiej.

Literatura

1. W. Kasperkowicz, K. Szlichciński, Nowe przedsiębiorstwa innowacyjne, "Przegląd organizacji" 1992, nr 3
2. A. Kukliński, A. Mync, R. Szul, Polska przestrzeń na przełomie XX i XXI wieku, w: Polska przestrzeń w perspektywie długiego trwania, Praca pod red. A. Kuklińskiego, Biuletyn PAN, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Warszawa 1997, zeszyt 178
3. K. Kuczwic, J., Kuczwic, Finansowania działalności inwestycyjnej małych przedsiębiorstw, "Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa" 2000, nr 5
4. Z. Rajewski, L. Zienkowski, Szara strefa w systemie rachunków narodowych. w: Szara gospodarka w Polsce. Rozmiary, przyczyny i konsekwencje. Studia i prace GUS, Warszawa 1996
5. A. M. Warner, Jakże są szanse dogonienia Unii Europejskiej, w: Po dziesięciu latach – Transformacja i rozwój w krajach postkomunistycznych, Wyd. Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2000

УДК 332.142.6:504.06

Доц. Л.І. Максимів, к.е.н. – УкрДЛТУ

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕНЕДЖМЕНТУ ДОВКІЛЛЯ

Розглядаються суть, види та етапи проведення екологічного аудиту на промисловому підприємстві. Наводяться напрямки й аспекти діяльності підприємства при екологічному аудиті.

Ludmyla Maksymiv – USUFWT

Eco-auditing as instrument of the environmental management

The content, kinds and stages of the eco-auditing on the industrial enterprise have been analyzed in the article. The directions and aspects of the enterprise activity in the framework of eco-auditing have been presented.

Формування і розвиток ринкових відносин в Україні відбувається на фоні глобалізації міжнародних ринків. Це зумовлює необхідність інтегрування економіки України у світову економічну систему і систему міжнародної екологічної безпеки, внаслідок чого різко зростає значення екологічного чинника у діяльності підприємств. Неврахування або недостатнє врахування цього чинника може мати негативні наслідки, з одного боку, для народного господарства через обмеження і стримування зовнішньоекономічної діяльності, а з другого – для населення як з точки зору забруднення природного довкілля, так і споживання продукції, що не відповідає встановленим вимогам.

Для того, щоби процес інтегрування української економіки у міжнародний, і зокрема, європейський економічний простір відбувався якомога швидше, необхідно вжити комплекс організаційно-економічних заходів з метою забезпечення

відповідності міжнародним вимогам й входження у міжнародну систему екологічної безпеки. Серед таких заходів важливе місце посідають впровадження системи екологічного менеджменту та процедур еко-аудиту.

Ці загальновизнані екологічні регулятори діяльності дають підприємствам змогу повноправно інтегруватися у світові економічні відносини. На жаль, відсутність на сьогоднішній день дієвих механізмів захисту вітчизняного ринку і охорони довкілля призводить до того, що Україна стає споживачем екологічно небезпечної продукції, а її територія – місцем складування небезпечних відходів.

Еко-аудит розглядається сьогодні як інструмент систематичного, задокументованого об'єктивного обліку наслідків для довкілля певних видів діяльності підприємств, за допомогою якого здійснюється перевірка контролю дотримання підприємствами екологічного законодавства, відповідних екологічних приписів і стандартів, а також їх організаційне втілення.

Еко-аудит є одним з доповнень при застосуванні ринкових (економічних) інструментів в охороні довкілля, які базуються на власних управлінських силах ринку й економіки, а також на власній відповідальності підприємств та споживачів. Метою ринково орієнтованих інструментів при цьому є встановлення рамкових умов економічної та екологічної самовідповідальності підприємств за способи їх економічної діяльності, і зокрема те, що еколого орієнтоване управління підприємством і еколого відповідальне господарство окуповуються не лише у народногосподарському сенсі, але й на рівні підприємств.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про широке впровадження і практичне застосування процедури екологічного аудиту для отримання і оцінки інформації про впливи підприємства чи іншого господарюючого суб'єкта на довкілля з метою вироблення необхідних корегуючих заходів і прийняття рішень на різних рівнях управління – від керівництва конкретного підприємства до органів державної влади на рівні району, області чи міста.

Вперше екологічний аудит (еко-аудит) був використаний американськими фірмами у кінці 70-х років минулого століття. Уже в 1979 р. дві третини із 110 найбільших американських підприємств впровадили у себе програму еко-аудиту як внутрішній інструмент менеджменту. У результаті ці програми почали дедалі частіше піддаватися зовнішній перевірці. Як загальну передумову для впровадження еко-аудиту можна розглядати організацію системи екологічного менеджменту, яка дає змогу виявляти можливі проблеми у сфері довкілля завдяки механізмам систематичного контролю і перевірки, аналізувати й за допомогою складання екологічної звітності інформувати зовнішніх та внутрішніх користувачів про впливи підприємства на довкілля і заходи щодо їх мінімізації.

На початок 90-х рр. у світі, за оцінками експертів, еко-аудит було проведено щонайменше на 2000 підприємств, спершу – на великих, а згодом дедалі частіше і на середніх [1]. Проведенню еко-аудиту на підприємствах сприяла американська екологічна агенція EPA (Environmental Protection Agency), однак без змушування і жорстких регламентацій, обмежуючись здебільшого поширенням інформації та рекомендацій щодо проведення еко-аудиту.

За останні двадцять років мета проведення аудиту змінилася. Спершу аудит розглядався виключно як засіб гарантування дотримання чисельних екологічних приписів. Цілком інша, істотно ширша і доцільніша з точки зору підприємства мета еко-аудиту полягає у тому, щоби комплексно врахувати всі можливості